

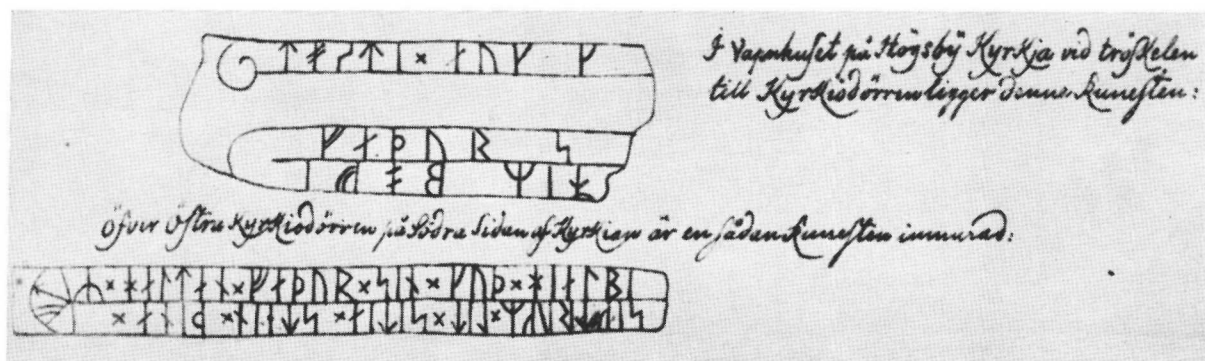

Fig. 100. Sm 153 och 154. Högsby kyrka. Efter teckning av P. Frigelius.

Inskrift (enligt Rhezelius' teckning i *F c 5*):

tosti : auk : k . . . ftir : bofi faþur : s . . .
 1 5 10 15 20

Tósti ok ... eptir Bófa, föður sinn.

Toste och ... efter Bove, sin fader.

Till läsningen: Bureus har i *F a 6* läsningen: **tosti : auk : kui . . . ftir : bofi faþur : sin**. B 1039 har följande text: **tosti : auk : k . . . tir : boki faþur : s**. På sistnämnda teckning synes till vänster om 11 **t** ett upp- och nedvänt **r** och efter 23 **s** översta toppen av en stav ovanför en flagring. De långa avstånd, som synas på Rhezelius' teckning mellan 15 **o** och 16 **f** och mellan 19 **a** och 20 **p**, finnas ej i andra läsningar. Frigelius läser: **tosti × auk k . . . tir bofi faþur s**. Slutvokalen i den dödes namn är i alla läsningar **i**, ej ett väntat **a**.

Angående 1–5 **tosti**, *Tósti* se Sm 51. Det förekommer även på Sm 62. — 14–17 **bofi** *Bófi* förekommer även på Sm 126 och 163.

154. Högsby kyrka.

Pl. 97.

Litteratur: B 1040, L 1566. J. Rhezelius: *F c 5* (hs i KB) s. 184; J. Bureus: *F a 6* (hs i KB) s. 264, *F a 5* (hs i KB) s. 263; Ransakningarna 1667; A. D. Swebilius: *Dissertatio academica de Calmaria* (1717) s. 17; N. R. Broeman: *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762) s. 64; *Kyrkoinventarium 1829* (ATA); N. I. Löfgren: *Calmar och dess stift på fasta landet* (ATA) I s. 481; J. G. Liljegren: *Fullständig Bautil* (ATA) 4; Skrivelse från Pastorsämbetet i Högsby till Domkapitlet i Kalmar den 14/8 1884 (ATA); E. Ihrfors: *Smolandia sacra* (ATA) 4 s. 122; J. A. Johnsson: *Redogörelse* (Kalmar museums arkiv); E. Bellander: *Fornminnesinventering 1928–1929* (ATA); *Oskarshamntidningen* den 21/8 1929; *Oskarshamns Nyheter* den 16/12 1931; *Skriftväxling 1936* mellan B. Helmfrid, M. Hofrén, Pastorsämbetet i Högsby och Riksantikvarien ang. blottläggande eller ev. uttagande av stenen (ATA); B. Helmfrid: *Kalmar läns runinskrifter* (ATA) s. 39, *Runstensundersökningar i Kalmar län sommaren 1936* (ATA), i *Kalmar läns fornminnesförenings meddelanden 1937* s. 128.

Äldre avbildningar: Rhezelius: teckning i *F c 5* s. 184, kopia i Liljegrens *Fullständig Bautil* 7; P. Törnwall: träsnitt i B 1040; teckning i O. Celsius' *F m 60*: I (hs i KB) s. 267; P. Frigelius: situationsbild och detaljteckning den 20/8 1750 i *Frigelienska samlingarna* (hs i Kalmar h. allm. läroverks bibl.) I s. 77, 78; J. H. Wallman: teckning i Liljegrens *Runir* (ATA) och *Fullständig Bautil* 4; Ihrfors: teckning i aa s. 191; J. A. Johnsson: teckning i aa; E. Bellander: foto 1928 (ATA); B. Helmfrid: foto i *Kalmar läns runinskrifter* pl. 8 fig. 1, i *Kalmar läns fornminnesförenings medd.* 1937 s. 129, fem fotos 1937 (ATA).

Stenen sitter nu innmurad i tornets södra vägg, på utsidan 15 m över marken, efter att tidigare ha haft sin plats i långhusväggen på samma sida.

Den har ursprungligen, enligt vad en tradition berättar, varit rest i närheten av kyrkan. Därom läses

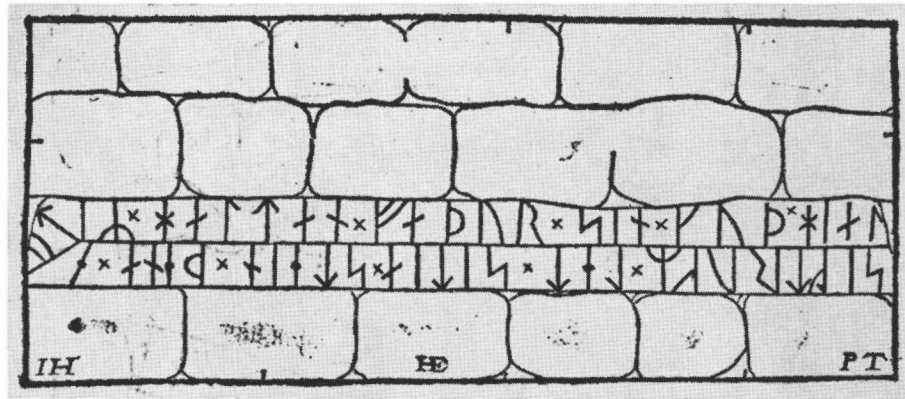

Fig. 101. Sm 154. Högsby kyrka. Efter träsnitt B 1040.

hos J. Rhezelius: »[Högzby Sochn] Sammastädes öfuer söderste Kyrkedören sitter denne merkelige runasten. Relatio. Måns riddere i henåsa hafr sagdt, at denne sten är tagen sönan tingbro widh en backe, och murader 2 gånger i söder Kmuren och om nätterne hafuer han komit til sitt stelle igen där han förr lågh, och wille eij leggia forr än han blef murat öfuer Kdören där han nu sitter i dänna dagh. Item sägz att en kar hafr honom dijt lagdt och är hans nampn på honom och hans ansichtes cont. på gaflen crede si vis.» Berättelsen om att ansiktet av den som lagt dit en sten, skulle vara avbildat på kyrkmuren finnes även i *Ransakningarna* 1667 men gäller där en sten utan runor i östra kyrkväggen.

Det nämnda Tingebrö har även uppmärksamrats i *Ransakningarna*: »Strax wijdh Kyrkian moot Tinge broo, der store Landzwägen ligger förbij finnes stoor Jordhögar och Kulor.» I E. Tunelds *Geografi öfver konungariket Sverige*, bd 3: 2 (8 uppl. 1832) s. 590 läses: »Tingebrö, en ganska vacker och välbygd bro öfver Emmån, nära Högsby kyrka, 204 aln. lång. I grannskapet äro flera *Grifhögar*, lemnningar efter Skansar, och strax vid bron *Tingteltebacke*, hvilken så väl som bron har sitt namn deraf, att Häradsting här fordom blifvit hållna.» Vid inventering av fasta fornlämningar i Högsby 1929 fann man på Staby ägor ca 80 m S-SSO om Tingebrö på en grusås ett gravfält bestående av 15 högar och 1 jordblandat röse.

Om stenen berättas ytterligare i *Ransakningarna*: »På Södra denna Kyrkians sijda strax öfr Kyrkiodören är inmurat en stoor och bred Gråasteen med Runaböckstäffwer, hwilka H.s Greffl. Ex:tz Sweriges Rijkets Cantzler nu mera Salig hoos Gudh Högwälborne Axel Oxenstierna, då han reste her neder till tractaten wijdh Brömse Bro laas och uttydde, som hans Rättare här i Socknen weet till att berätta, Men hwad dett war kan han nu inttet påminna sig.» N. I. Löfgren, som kopierat Rhezelius' teckning och skrivit av hans notiser om stenen, tillägger 1821: »Stenen behåller ännu sin uråldriga plats utanpå muren öfver östra kyrkodörren, och har vid alla de rappningar och renovationer kyrkan i sednare tider undergått blifvit skonad från öfversmetning, men öfra eller sista raden är nog otydlig.» När Löfgren kallar dörren, över vilken stenen satt, den östra, innebär det, att den satt över den östligaste av de två dörrar, som funnos på södra sidan. Samma lokalbestämning har Frigelius på teckningen 1750: »Öfver Östra Kyrkiodörren på Södra Sidan af Kyrkian». Både Frigelius (1750) och Löfgren (1821) ha ritat aspekter på kyrkan, där runstenen fått sin markering.

Senare har stenen flyttats till sin nuvarande, ur alla synpunkter olämpliga plats 15 meter över marken i tornets södra vägg. Det skedde 1885. Medeltidskyrkan har blifvit ombyggd 1774, 1885 och 1925.

Före flyttningen till tornet 1885, medan stenen satt över kyrkdörren, var den åtkomlig för undersökning och avbildades åtskilliga gånger. På dess nuvarande plats är det mycket svårt att komma i närheten av den. Helmfrid hade vid ett besök 1936 tillfälle att använda de byggnadsställningar, som då voro uppsatta för taktäckning, och kunde då studera och fotografera inskriften på nära håll (pl. 97). Vid mitt besök 1944 tog N. Åzelius från marken ett foto, som i förstoring meddelas fig. 102. Inskriften meddelas här med ledning av detta foto samt Helmfrids läsning och foto.

Fig. 102. Sm 154. Högsby kyrka. Förstorad detalj av situationsbilden å pl. 97.

Stenen är 215 cm lång, 26 cm bred.

Inskrift (med kompletteringar efter B 1040 inom []):

[**s**]igtrykr × let × setia × stein × pena × eftir × haltan × faþur × sin × kup × hia[**l**] ...

Sigtryggr lét setia stein þenna eftir Hálfdan, föður sinn. Guð hiál(pi) ...

Sigtrygg lät sätta denna sten efter Halvdan, sin fader. Gud hjälpe ...

Till läsningen: Stenen är avstött utmed kanterna, varigenom runorna delvis skadats. I **s** har mer eller mindre fullständigt återgivits på teckningarna av Rhezelius, Törnewall, Swebilius och Frigelius; Helmfrid har sett dess nedre hälft. Runan 3 **g** har av de flesta undersökare uppfattats som **k**; Swebilius och Helmfrid läsa **g**. 6 **y** har av de flesta äldre undersökare lästs **u**. 10 **e** är hos Bureus, Swebilius, Frigelius **i**. 13 **e** läses **i** av Törnewall, Frigelius och Wallman; Swebilius läser **a**. 17–21 **stein** läses av Swebilius **steen**. 23 **e** i **pena** är enl. Rhezelius, Swebilius, Frigelius **i**. 26 **e** är enligt Swebilius, Frigelius **i**; Wallman läser **a**. Av runorna 26–30 **eftir** synas på fig. 102 26 **e**, 29 **i** och 30 **r** oskadade, av 27 **f** kan man se hst och en del av nedre bst, av 28 **t** hst, delvis. Helmfrid har vid sin undersökning även sett ett litet stycke av den övre **f**-bst och nedre delen av hst i **t**. På de äldre teckningarna äro alla runorna i detta ord fullständiga utom hos Wallman, som endast har första runan (vilken han fattat som **a**) och den sista helt bevarade; av **f** synes endast hst, av **i** ett fragment vid nedre marglinjen. 31–36 **haltan** läsas hos Bureus och Wallman **halþan**. Bst till 45 **k** har ej kommit till synes på fig. 102. Av sista ordet framträder på denna bild endast 48–49 **hi**, Helmfrid har sett 48–50 **hia** och nedre delen av hst i 51 **l**. Bureus har **hia**, Rhezelius, Törnewall och Swebilius **hial**. Frigelius läser **hialbi**.

Sigtryggr hör ej till de vanligare namnen. Såväl i rsv. som senare äro exemplen fåtaliga. De enda säkra, icke sagohistoriska bärarna av namnet i Danmark äro svenskar: **siktriku** DR 2, **siktriuk kunuk** DR 4, Gnupas son, samt en *Sicthrug* hos Saxo (Knudsen o. Kristensen sp. 1227). I Norge förekomma åtskilliga exempel. — 31–36 **haltan** är ack. av *Hálfdan*, vanligt namn. Det förekommer även i Sm 146.

155. Bötterum. Långemåla sn.

Pl. 98.

Litteratur: B. Helmfrid: Skrivelse till Riksantikvarien den 18/2 1936 (ATA), Kalmar läns runinskrifter (ATA), Runstensundersökningar i Kalmar län sommaren 1936 (ATA), i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 130; Kalmar–Kalmar läns tidning den 8/1 1936; Svenska Dagbladet den 11/1 1936; E. Bellander: Skrivelse till Riksantikvarien den 9/8 1937 (ATA); Handlingar 1936–45 ang. placering (ATA).

Äldre avbildningar: M. Hofrén: fem fotos 1936 (ATA); B. Helmfrid: två fotos i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 131; E. Bellander: foto 1937 (ATA).

Runstenen står vid den norra manbyggnaden i Bötterum 3 m S om husets långsida med ristningsytan mot S.

Den hittades, enligt uppgift av gårdens arrendator G. Johansson, år 1936 i en f.d. mossmark, som under